

הצד החד והצד הבטוח של סכיני חיתוך

בעולם נרשמות תאונות רבות שמקורן בסכיני חיתוך. כאשר מבקשים למזער ואף לבטל תאונות מסוג זה מוטב שעבודות חיתוך יבוצעו תוך שימוש באמצעי מגן. השימוש בכפפות מגן הוא חשוב אך לא מספיק. נדרשים שמירה על כללי זהירות מתאימים ושימוש בסכינים בטיחותיים

מאת יורם עילום

הכתוב הוא מנהל פיתוח עסקי בחברת 'מגן אופטיק'

על כ-80 מיליון ומספר מועסקים נאמד בכ-40 מיליון מתוכם כ-40% עובדי תעשייה או כאלה הקשורים ישירות לעבודה הדורשת שימוש בסכינים לחיתוך (כגון מחסנאים המסדרים סחורה, פורקי סחורה, עובדי תעשייה וכ"ו) כלומר כ-16 מיליון עובדים.

על פי הנתונים של חטיבת המסחר הקמעוני - כ-1/4% בממוצע מכלל העובדים במשק בגרמניה נפצעים מתאונות חיתוך בלבד. המשמעות היא שכ-40,000 עובדים במשק הגרמני נפגעים כל שנה באופן כזה או אחר בעת פעולות חיתוך, רובם באופן שטחי אך כ-7% מהנפגעים (כ-2,800 איש) נפגעים באופן חמור יותר. נתונים אלה מתייחסים אך ורק לתאונות המדווחות, ההערכה הרווחת בגרמניה היא כי מספר תאונות החיתוך המדווחות מהווה רק כ-1/4 מכלל התאונות בפועל ולכן, ההשערה היא שמספר הנפגעים גדול בהרבה.

חטיבת המסחר הקמעוני של איגוד חברות ביטוח התאונות בגרמניה דיווחה במהלך שנת 2008 על 4,194 תאונות חיתוך בעת חיתוך קופסאות קרטון בחנויות גדולות. הערכת הארגון כי מספר התאונות בפועל גבוה הרבה יותר.

במחקר של החטיבה, אשר נערך ב-1996 בחנויות כל בו גדולות של אחת הרשתות הגדולות בגרמניה, נדגמו במהלך אותה שנה כ-400 תאונות חיתוך עפ"י ההתפלגות הבאה:

- 60% מתוכן כתוצאה מתנועת סכין לא מבוקרת (בלתי נשלטת);
- 30% עקב פגיעה מלהב הסכין לאחר סיום פעולת החיתוך;
- 6% בעקבות מגע עם להב חשוף כאשר הסכין לא בשימוש (!!!);
- 2% מהתאונות עקב אחיזה לא נכונה של האריזה/הסכין כשלמעשה אגודלו של העובד נותר לאחר סיום החיתוך על משבת הסכין, הלהב נשאר חשוף ועקב כך נפצע העובד;
- 1% נובע מכך שקופסאות הקרטון פגומות;
- 1% נוסף של תאונות נגרם מגודל סכין שאינה מתאימה לכך ידו של המשתמש.

סוג אחר של תאונות הנגרם כתוצאה משימוש בסכינים יפניות למיניהן, הן פגיעה בפנים ובעיניים כתוצאה משבירת להב לא מבוקרת או לא מתוכננת, כאשר הלהב השבור, מועף ופוגע בפניו של העובד.

בתקנות הבטיחות בעבודה (ציוד מגן אישי), התשנ"ז-1997 מפורטים בתוספת (תקנה 3) סוגי ציוד המגן הנדרשים להגנת אברי הגוף השונים לפי עבודות ותהליכי עבודה. בסעיף העוסק בהגנה על כפות הידיים מתוארים עבודות ותהליכים מסוכנים אשר מחייבים שימוש בציוד מגן אישי - כפפות. בין שאר העבודות מצוינות עבודות ריתוך, כריתת עצים, טיפול בחומצות ובסיסים, טיפול בחומרים ביולוגיים, טיפול בחומרים חמים או קרים, עבודה במיתקן חי כמשמעו בתקנות החשמל, עבודה עם תכשירים לפי תקנות הגנת הצומח, ניקוי וחיתוך עצמות בעלי חיים ועוד. לכל אחת מן העבודות והמלאכות נקבע, בקווים כלליים, איזו כפפה תעניק את הפתרון הראוי. לדוגמה: על כפפות לניקוי וחיתוך עצמות בעלי חיים נכתב בתקנה כי יש להשתמש ב"כפפות להגנה על כפות הידיים בלבד: כפפות מסריג מתכת". השימוש בכפפות מגן איננו מומלץ בכל מקרה ולעיתים אף אסור. בתקנה מצוין כי השימוש בכפפות מגן ייעשה "למעט בתהליכים שבהם יש סכנה של כריכת הכפפה סביב חלק של מכוונה או חלק הקשור אליה".

תקנות הבטיחות להלן אינן מתייחסות לצורך בהגנה על כפות הידיים בעיסוקים או בתהליכים בהם המחוקק חשב שאין סכנה ממשית לפציעת העובדים לדוגמה: עבודה עם מזמרה בחקלאות ובגינות, או שימוש במספריים וגם במקרים בהם נעשה שימוש בסכיני חיתוך. השימוש בסכיני חיתוך שמכונים "סכין יפני" אופייני למיגוון גדול מאוד של יישומים הן במשרדים (פתיחת חבילות, חיתוך סרטי דבק וחוטי קשירה בעת אריזה של חבילות) ובמיגוון רחב מאוד של פעילות בתעשיות השונות: מחסן - באריזה ובפריקה, בניית מודלים מחומרים שונים, עבודות תחזוקה ושיפוצים ועוד ועוד.

זהירות סכין חיתוך

בישראל אין מידע עדכני הזמין לציבור לגבי מספר הנפגעים באירועי דקירה מעצמים חדים כמו סכינים, מזמרות וכו' אך ישנה סטטיסטיקה על היקף התופעה בחו"ל. בגרמניה (נכון לשנת 2008, עפ"י חטיבת המסחר הקמעוני של איגוד חברות ביטוח התאונות התעסוקתיות הגרמני), מספר התושבים עומד

כ-500 יורו, מכאן מובן גם החיסכון הכלכלי המושג בעקבות שימוש בסכינים בטיחותיים.

מהו סכין בטיחותי

סכין בטיחותי מונע או מצמצם עד למינימום את הסיכון לפגיעה בעובד:

- מקטין את הסיכון לטעות בעת השימוש.
- אינו מסוכן ואינו מסכן את העובד כאשר אינו בשימוש.
- ארגונומי ונוח לשימוש
- מאפשר החלפת להבים בצורה קלה ובטוחה.
- עומד בדרישות תקן GS. תקן זה יושם לראשונה בגרמניה בשנת 1977 במטרה לאמת שהמוצר המשווק (במגוון רחב של מוצרים, מכונות, ציוד אלקטרוני, וכו') עומד בדרישות הבטיחות והבריאות של השוק הגרמני. תקן זה אומץ בהמשך גם על ידי ארצות מערב אירופה נוספות.

לוגו של התקן הגרמני GS

סוגי סכינים

סכינים בעלי להב הנסוג מיד לאחר שהלהב נפרד ממישטח העבודה, גם כאשר משבת הסכין דרוך ע"י אצבעו של העובד. סכינים עם להב נסוג כאשר העובד עוזב את המשבת בעת העבודה. סכינים עם להב נשלף ויכולת קביעת אורך להב, שאינן נסוגות בעזרת קפיץ. סכינים עם להב מוגן שאינו מאפשר פגיעה בעובד.

דוגמאות לסוגי סכינים בטיחותיים

סכינים "חכמות" דור ראשון: קבוצת סכינים זו מיוחדת בכך שלעובד מובטח תמיד כי הלהב ייסוג לאחור ברגע שהלהב יעזוב את מישטח העבודה גם כאשר משבת הסכין עדיין דרוך על ידי המשתמש.

סכינים "חכמות" דור שני: החידוש בסכינים אלה הוא מנגנון ייחודי המייצב את הלהב בזווית נכונה למישטח החיתוך ובכך מייעל ומקל את החיתוך. גם כאן הלהב נסוג עם סיום הפעולה גם כאשר המשבת דרוך.

בישראל, אין נתונים מרוכזים על היקף הפגיעות כתוצאה משימוש בסכיני חיתוך. אין ספק שבמקומות עבודה גדולים ובמקומות עבודה מסודרים ישנה סטטיסטיקה פנימית המצביעה על שיעור הפגיעות של העובדים, במחלקות השונות ועל פי הגורמים שונים לפגיעה. ניתן להעריך ששיעור הנפגעים בישראל דומה לזה שבגרמניה. ולכן בישראל, עם כ-8 מיליון תושבים (כעשירית מהאוכלוסייה בגרמניה) ההערכה היא כמה אלפי עובדים נפגעים בכל שנה באופן קל וכמה מאות נפגעים באופן קשה יותר בעת השימוש בסכין חיתוך - פגיעות המחייבות התערבות של עזרה ראשונה מפעלית או שירותי הבריאות מחוץ למפעל.

לשמור על בטיחות העובד

כאשר מבקשים לבטל או לפחות למזער תאונות מסוג זה, חשוב לנסות למצוא את הפתרון הבטיחותי כבר בשלב הראשון של ביצוע העבודה. כלומר: עבודות בהן נדרשת פעילות חיתוך מוטב שיבוצעו תוך שימוש באמצעי מגן, תוך שמירה על כללי זהירות מתאימים ושימוש בסכינים בטיחותיים. השימוש בכפפות מגן הוא חשוב אבל לא מספיק - ידוע על תאונות חיתוך שגרמו לפגיעות במרכז הגוף בבטן, במפשעה, סמוך ללב, בחזה או בירכיים, למרות שנעשה שימוש בכפפות מגן.

הפעולות למניעת פגיעות אפשריות בכמה מישורים. לדוגמה: לחייב את המפעלים, רשתות, מוסדות, וחברות לבצע רישום מדויק, פנימי, על הסיבות לגרימת התאונות ולקטלג את התאונות עפ"י אופיין. כך, הן המשתמשים והן הגופים העוסקים בבטיחות בעבודה (המוסד לבטיחות ולגיהות, משרד הכלכלה, המוסד לביטוח לאומי) יוכלו להפנות משאבים כלכליים או חשיבתיים ולמקד את המאמץ כנגד סוג תאונה זה או אחר.

רעיונות נוספים לביצוע:

- איסוף והשמדה במפעלים של סכינים שאינן בטיחותיים וכן את כל הפתרונות המאולתרים לחיתוך;
- הסברה לעובדים על הסכנות כתוצאה משימוש בסכינים לא בטיחותיים והנחיות כיצד לעבוד נכון;
- מיפוי פעולות החיתוך הנדרשות בכל אגף/מחלקה;
- אפיון המשתמשים כדי לברר מי באמת זקוק לסכין לצורך עבודתו;
- קביעת מקום מוגדר לאחסון סכינים כשאינם בשימוש;
- מציאת פתרון ללהבים משומשים (כדוגמת מיכלים למחטים בתחום הבריאות).

חסע פרסום והסברה

- יש לשכנע מפעלים מוסדות וכו' לבצע ימי עיון והדרכה פנימיים בתחום.
- לעצב שלטי אזהרה אשר יותקנו באזורי העבודה ואשר מציינים את הצורך בשימוש בסכיני בטיחות כמו שיש לאמצעי מיגון רעש, נעליים וכו'.
- בחברה גרמנית עשו ניסוי שבו צוידו העובדים בסכיני בטיחות אשר הלהב בהם נסוג אוטומטית עם סיום ביצוע המטלה. התוצאה הייתה מדהימה: 0 נפגעים כתוצאה מפעולות חיתוך במהלך השנה. במילים אחרות ההשקעה בסכיני בטיחות החזירה את עצמה במלואה. ע"פ נתוני המוסד לבטיחות בתעשייה בגרמניה, ההוצאה ליום לעובד שנפגע בתאונה מסתכמת ב-

סכינים עם מנגנון קפיצי: משפחת סכינים הנסוגות לאחור ע"י קפיץ המובנה בגוף הסכין, אך כאן כאשר להב הסכין ננעץ לתוך מישטח העבודה, על העובד להרפות מהמשבת. רק כך ייסוג הלהב לאחור בעת סיום החיתוך.

הקשיחים: משפחת הקשיחים מיועדת, כשמה כן היא, לפעילויות ולחומרים בהם נדרש יותר כוח ויותר עוצמה בחיתוך.

קבוצת הלהב המוגן:
סכינים בעלי להב מוגן קבוע.

להב מוגן מתכוונן:

להב מוחזר ידנית: סכינים אשר בהם צריך העובד לשלוט באורך הלהב ואין צורך בנסיגת להב אוטומטית.

